

Ennek a számnak az ára 4000 korona.

Negyvenhatodik évfolyam.

10. szám.

Debrecen, 1926 március 6.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTIK: DR. KUN BÉLA ÉS DR. RÉVÉSZ IMRE.

Megjelenik minden szombaton.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVAL:
DEBRECEN, KOLLÉGIUM.

Előfizetési ár félévre hét pengő.

Bálozó magyarok és bálozó egyházak.

I.

A fenti cím alatt dr. Tavaszy Sándor, a kolozsvári theologiai fakultás igazgatója és a Református Szemle szerkesztője az alább teljes terjedelmében közlendő hatalmas cikket írta e lap folyó évi február 12-iki számában. Közölni kívánjuk pedig ezt a cikket egészében azért, mert a benne szóvaltott szomorú jelenségekkel, a református keresztyén vallás és egyház elvi szempontjaiból, mi is épen mostanában kívántunk foglalkozni s nagyon kapóra jön nekünk, hogy a magunk ezen tárgyban tervezett megjegyzéseit ilyen erőteljes előhanggal vezethetjük be. És közölni kívánjuk azért, mert meggyőződésünk szerint — bár az erdélyi viszonyokat tartja szem előtt — egyetlen állítása sincsen, ami csonkaországi magyarságunkról és református-ságunkról ne volna szintén, mégpedig *hatványozott mértékben igaz!*

*

„A mai erdélyi magyar társadalom életének legszomorúbb kóros tünete: a bálozás. Nincs nap, hogy új és újabb bál-rendezésekről hírt ne kapnánk. A legkülönfélébb egyesületek, intézmények, sőt egyházak egymással versenyezve, dátumokért, helyiségekért, szereplőkért, védnökökért, jótékony-sági hölgyekért ellenséges indulatú harcot vívnak, hogy az „aki birja, marja“ elvénél fogva megelőzzék egymást s irigylésreméltó előnyt biztosítsanak maguknak. Mekkora erkölcsi kárt jelent már maga ez a harc, a báli előkészület, hát még maga a bál, erről a mi elvakult magyar társadalmunknak teljességgel nincs fogalma. De hogy is lenne, amikor maguk a keresztyén egyházak járnak elől a bálozó mániában jó példaadással!

*

A bálozó magyarok kétfélek: egyik a bálrendező, a másik a bálodat látogatók csoportja. Az első valamely jó cél érdekében anyagi erőforrást látnak a bálokban s mint ilyeneket igyekeznek felhasználni. A második csoportba tartozók legnagyobb része a magyar társadalom legsilányabb elemét

alkotják, akik csak multság, élvezet ellenében hajlandók áldozatot hozni valamely jótékony-, vagy magyar kulturális ügy érdekében. Ezek azok, akik reászánnak és ráfizetnek egy-egy bálra ezreket, azonban az ú. n. „erkölcsi sikert“ csak legfeljebb kiadásaik 5—10 százalékával hajlandók elősegíteni és báli élvezet nyújtása nélkül nem hajlandók egy krajcárt sem adni. És micsoda nyomorult összegek jönnek be így is! A legjobb bálrendezők elismerik, hogy végeredményében a bálók igazi hasznóhúzó a cigányok és a mértéktelen alkoholfogyasztás révén „az ételekről, italokról gondoskodó vendéglősök“. Szegény magyarok! ti ma is, amikor tele van a szátok keserű panasszal, mekkora összegeket áldoztok a cigányra és alkoholra! Elképzelhetetlen nemzet-társadalmi-gazdasági kár az, amivel minden bál, vagy akár kisebb igényű táncmultság is jár. *Micsoda kulturális lendületet érhetne el az erdélyi magyarság azzal a pénzzel, amit évenként egész országszerte a bálók emésztenek fel!*

Sokkal sötétebb a kép, ha erkölcsi szempontból nézzük a bálozó magyarokat. Az első, amit ebből a szempontból észlelünk, az a tény, amit a fenti gazdasági szempont ellen fel szoktak hozni, hogy kétségtelen nagy erkölcsi és kulturális munkát és eredményeket lehetne elérni a báli éjszakák bolond hangulatában a bálozó magyarok által kidobott pénzekkel, de ezeket a pénzeket az illetők zsebéből ilyen célokra úgy sem lehet semmiféle argumentummal és presszióval kivenni. Semper idem! Életünket és vérünket elpazaroljuk virtuskodásból, élvezetből, alantas ösztöni vágyak szolgálatában, anyagi erőnket, pénzünket azonban nem adjuk, még olyan magas és egyetemes érdekek szolgálatára sem. És még ennél súlyosabb az az erkölcsi kár, amit a bálók ifjúságunk jellemére, érzületére, egész erkölcsi világfelfogására gyakorolnak. Micsoda kép tárul ma a szemlélő elé, ha egy bálterembe belép! Félmeztelenre vetkőzött leányok és asszonyok hivalkodnak és magukat kelleve versenyeznek egymással szabadjára bocsátott érzékiségük mámorában. És ez egészen animális légkörben félvad népek bujaságtól lihegő táncait lejtik lihegő párok olyan ölelések között, amely messze kívül esik a leglazább erkölcsi felfogás

határain. Szégyenkezve írom le, de le kell írnom, bármennyire is sértő: *a mai bál, ünnepi keretek között üzött, szülői szemek által kísért nyilvános prostitúciónak egy formája.* Ilyen bálakat látogatnak ifjú leányaink és fiaink! Ezek a bálók összpontosítva és sűrítve ábrázolják elénk rikító színekkel azt az erkölcsi atmoszférát, amelyben él jövődönk reménysége, szülői tekintetek szemefénye, amelyben él társadalmunk legnagyobb hányada, nagy felelősségre kötelezett férfiak és asszonyok legmagasabb arányszáma! Hogy tudja az iskolai, a kulturális-társadalmi, egyházi nevelés és építés ellensúlyozni ezt a szellemet?! Ma minden erdélyi magyar nevelő munkának a pozitív építés helyett mindenekelőtt ennek a minden magasabbrendűséget alácsúszó és elvesztő negatív, sátni szellemnek e legyőzésében kell legjobb erőit felörölnie. Ezért halad olyan lassan minden társadalmi-etikai nevelés és befolyásolás.

Bármennyire is a kálvini puritánizmus öntudatos vallói vagyunk, senkitől sem kívánjuk, hogy állandóan behamvazott fejjel, hosszú orral és savanyú képpel járja a világot, sőt ugyanazon keresztyén puritánizmusból kifolyólag azt kívánjuk, hogy boldog, derült arccal nézze Isten világát, azonban a mai kóros báli szellemmel szemben mobilizálnunk kell minden nemesebb erkölcsi erőt s ezzel a szellemmel szemben minden erdélyi magyartól az erkölcsi tisztaság ragyogó képviselőit várjuk, mert különben a bálózó magyar méltatlanná lesz arra az Istentől rendelt próbára, amelyen át a magasabbra való rendeltetésünknek kell ki-
ragyognia.

És itt vannak a legsúlyosabb ellenmondást hordozó „egyházi bálók”. Micsoda szörnyszülöttei ezek az evangéliumi keresztyénséget kicsúfoló keresztyén társadalmi szellemnek. Nemrégén egy előkelő városi gyülekezetünk báli értesítését olvastuk egy napilapban. Megdöbbenünk az öntudatlanságon, amely kifejezést nyert abban a tényben, hogy egyházi férfiak hozzájárulásukat adták ahhoz a báli programhoz, amely előkészítette, azaz kellőleg elernyesztette a lelkeket, hogy aztán jöjjön a bachanália. Volt ebben a programban minden elképzelhető léhaság, kicsúfolt, feslett „művészet” az egyháznak, a „Krisztus testének” neve alatt. Hányszor és hányszor nyitották meg s nyitják meg ma is az egyházak — és ebben különösen vezet a mi egyházunk, — a zsilipjeiket s engednek szerepelni, konferálni, monológokat szavalni, burleszkeket előadni olyan silány, léha alakokat, a legkülönfélébb társaságok mélyéből, akik teljesen méltatlanok arra, hogy a református, keresztyén anyaszentegyház nevével kapcsolatba hozhassák saját nevüket. Az egyházi bálók ma annyira divatosak, hogy alig múlik el templomszentelés, iskolaszentelés, hogy végül is meg ne koronáztassék egy-egy ilyen ünnepi alkalom egyházi bállal. *Ezekkel a bálokkal egyenesen a legmódszeresebb munkával öik ki azt a felemelő, megtisztító ünnepi érzést és indítást, amit az egész napi ünnep adott.* Hogy reá fizetnek egy-

házaink arra a kis jövedelemre, amit ilyen módon az egyházi bálók által nyernek. Ráfizetnek erkölcsi javakkal, de ráfizetnek gazdasági javakkal is, mert ezeknek károsító hatású szelleme egyenesen alkalmas arra, hogy a tiszta és önzetlen áldozathozatal forrásait elzárja és betemesse. *A mai alkoholos, bujaságba, érzékiségbe fulladt báli szellem méltatlan a komoly, lelki magyarsághoz, lealázó az Isten-országja szolgálatában álló református keresztyén egyházra!*“

Saját megjegyzéseinket e tárgyról a következő számban vagy számokban fogjuk, D. v. megtenni.

R. I.

Vallástanár és tudomány.

Az általam is nagyon szeretett „Soli Deo Gloria” református Diákszövetség debreceni konferenciáján, egy — különben igen értékes — előadásban egy olyan kijelentés hangzott el, melytől én a kálvinizmussal éles ellentétben állónak találtam, s miután akkor az előadáshoz hozzászólni nem lehetett, utólag vagyok kénytelen szóvá tenni. A kijelentés (ha talán nem szószerint is) így hangzott: „Diákkoromban ... a természetrajz tanára talán darwinizmust tanított, a fizikatanár materializmust, a történettanár történelmi materializmust stb. — s a hittanórán a vallástanár mit tett? *legjobb esetben* azt mondta nekünk: vissza! *nem igaz az, amit a természetrajztanár mondott néktek, nem igaz az sem, amit a fizikatanár mondott stb. ... Rosszabb esetben* azonban próbálta kiegyenlígetni a hit álláspontját (a maga álláspontját) a tanárok álláspontjával...”

Én, aki e „rosszabb esetű” vallástanárok közé tartozom, erre a beállításra a következőket jegyzem meg.

A református vallástanárnak tudományos (és antitheista vagy keresztyénellenes) *világnézetekkel* szemben *igen*, — *a tudománnyal szemben* azonban *sohasem* szabad a negáció álláspontjára helyezkednie. A kálvinizmus az egyetlen a keresztyénség összes formái között, amely sohasem volt tudományellenes, hanem a tudományt is mint Isten drága ajándékát megbecsülte és Isten dicsőségének szolgálatába állította.

A református vallásnak — ebben előadónak föltétlenül igaza volt — *szembe kell helyezkednie* úgy a fizikatanár esetleges materializmusával, mint a történettanár esetleges történelmi materializmusával vagy a latintanár epikureizmusával és paganizmusával, s e *keresztyénellenes világnézetekkel* föltétlenül a maga kálvinista keresztyén theizmusát kell bátran és határozottan szembeállítania, sőt mindent elkövetnie, hogy e keresztyénellenes világnézetek a keresztyén iskola falai közül kiküszöböltessenek.

Másként áll azonban a dolog olyan *pusztán tudományos* kérdésekkel, mint a „darwinizmus”-nak nevezett leszármazási- és fejlődésemélet. Ez elmélet

önmagában (és nagyon sok hívének, így magának Darwinnak elgondolásában is) sem nem atheista, sem nem materialista, sem nem keresztyénellenes. *De igenis azzá lesz, ha reá, mint tudományos alapra keresztyénellenes világnézetet építünk fel, úgy mint Hückel és iskolája teszi. Itt tehát jól különböztessünk, mert „qui bene distinguit bene docet.“*

Az ószövetségnek asztronómiai, geológiai, biológiai, általában *természettudományi* kérdésekre vonatkozó beállításai *nem vallási igazságok*, mert vallási igazságok és így *isteni kijelentések* a bibliában azok, amelyek a lélekre s a léleknek Istenhez való viszonyára vonatkoznak. A ptolemaeusi vagy ptolemaeus előtti természettudományos világkép nem isteni kijelentés csak azért, mert a bibliában benne van, aminthogy az ószövetségi áldozati ceremóniák rendje vagy az újszövetségi millennizmus sem kötelező reánk azért, mert a bibliában benne van. Ha van olyan kávinizmus, mely a bibliában az istenit és az emberit, a történelmit s a történelem fölöttit nem hajlandó különválasztani, úgy az megszűnt kávinizmus lenni, mert katholicizmus lett belőle.

A theisztikus teremtéshittel *époly jól megegyezik* a Darwin-féle leszármazási elmélet, mint a bibliai előadás (aminthogy Darwin sem — aki maga istenhívő és jó keresztyén volt — tekintette elméletét a keresztyénséggel ellenkezőnek). Hogy az ember egyrészt „porból való por“, másrészt „Istenből való lélek“ (Genézis 2, 7.), ez igaz marad akkor is, ha a darwinizmus tudományos álláspontját elfogadjuk. Pfennigsdorf (Hit és szabadság, Budapest 1909., kiadta a M. P. I. T.) igen helyesen azt az álláspontot fejt ki (156—169. l.), hogy az egész fejlődésemélet Isten teremtésének mindenhatóságát és csodálatos, megfoghatatlan bölcsességét *nemhogy kisebbitené, hanem még fokozza.* Az az Isten, aki az összejtbe vagy sejtekbe ekkora fejlődésképeséget és évezredekben át szakadatlanul célra törekvő, teleologikus *fejlődésgondolatot* (Aristoteles: entelecheia) tudott beleteremteni, nagyobb, csodálatosabb, mint az, aki porból formál emberi testet és abba belelehel. (168. l.: . . . még megérhetjük, hogy a fejlődésteória az Istenben való hitre vezérlő kalauzzá leszen. A fejlődés elvét tehát *elfogadjuk. Tagadjuk azonban a darwinizmust Hückel-féle materialisztikus kiadásában, amely szerint a fejlődés magától ment végbe, s nem látunk e fejlődésben egyebet, mint Isten teremtői bölcsességének hatalmas bizonyítékát. . . . A fejlődésteória az Istenben való hitre útal (165. l.) A keresztyén hit betetőzi a fejlődésteóriát“.)*

A református hittudománynak föltétlenül föl kell emelkednie arra a magaslatra, melyen *pontosan különválasztjuk a tudomány s a vallás érdek-körét.* Minden összeütközés tudomány és vallás közt onnan volt és van, hogy ezt a különválasztást nem hajtották végre. Ha a keresztyén hitet hozzáláncoljuk egy elavult világnézethez, egy túlhaladott tudományos állásponthoz, odajutunk, ahol a katholicizmus van, melynek hivatalos dogmatikája ma

is tiltakozik (épúgy, mint még Melanchtonék is annak idején) a kopernikusi világnézet ellen.

Ehez a különválasztáshoz persze kell először is pontos ismeretelmélet, mely a tudomány *határait* szigorúan megállapítja, azután valláslélektan és vallásfilozófia, melyekből kiderül, hogy természettudományos nézetek nem tartoznak a vallás lényegéhez.

Komoly természettudomány és vallás nem ütközhetnek össze, mert *külön területeken* mozognak. Külön területeken mozognak pedig azért, mert a természettudomány mindig csak *ténymegállapításokat* végezhet, míg a vallásos világnézet *értéktételeken* épül föl (Ritschl—Kaftan: „die religiöte Weltanschauung verläuft in Werturteilen“). Amanak birodalma az ontologia, emezé az oxiologia. És a vallásos világnézet megdönthetlensége a tudomány *bármely ténybeli megállapításaival szemben* is onnan van, hogy *az értékek világa a tények világával nem azonos.* Pl. bármily jó magyar vagyok is, el kell fogadnom azt a fájdalmas *tényt*, hogy *ma Erdély Romániához tartozik* — anélkül, hogy *értékelő* szellemem ezt a *tényt* valaha is elfogadná.

Természetesen, ha pl. ezt a szomorú *ténymegállapítását* a darwinista természettudománynak: „a létért való küzdelemben az erős elnyomja a gyöngét“, valaki (mint pl. Nietzsche) *normatív igazság* gyanánt akarná beépíteni világnézetünkbe, — általában, ha (mint Hückelnél is) az exakt természettudomány átlépné határait s áthatolna az *értékelés* területére, betörne a világnézeti szférába, — ez ellen a keresztyén hittudománynak azonnal föl kell emelnie tiltakozó szavát: *el a kezekkel a lelki élet, a lelkiség területéről! Ne sutor ultra crepidam! A lélek nem természet!*

Végül talán fölösleges is megjegyeznem, hogy aki ez igénytelen sorokból azt következtetné, hogy én a darwinizmus hive vagyok: olyat magyarázna bele fejtegetésembe, ami abban egyáltalában *nincs* benne. Eszem ágában sincs sem pro, sem contra vitatni a darwinizmus és evolucionizmus igazságát, mert nem vagyok természettudós. Csak annyit *kell* megállapítanom, hogy: ha valamikor sikerülne is exakt módon és teljesen beigazolni Darwin nézetét, ezzel *a legparányibb csorba sem esnék* keresztyén hitünkön és világnézetünkön. Mert a vallásra csak az tartozik, hogy *Isten teremtette a világot* és az embert, s nem az, hogy *hogyan* teremtette. Az, hogy külsőleg hogyan gondolandó el a természet és az ember előállításának képe: a *tudomány* ügye és kérdése. Bizzuk ennek kutatását a tudományra; hadd menjen el ebben a kutatásban addig, ameddig csak tud; ne kössük meg a kezét, mint a középkori egyház; csak akkor üssünk a kezére, ha exakt természettudomány legitim cégére alatt materialista *filozófia* dugárúját kezdené árulni.

A vallásos világnézet nem *lefelé* igyekszik biztosítani az ember existenciáját, hanem *felfelé*. Nem az a kérdés, hogy *miből lettem*: porból-e, organikus anyagból-e, állati substanciából-e; hanem az, hogy *mi vagyok* és hogy *mivé leszek*. Mert nem a természet az én lényegem, hanem az örökkévalóság

ból jövő s az örökkévalóságba visszatérő lélek, melynek a természeti, testi élet csak ideiglenes hordozója. — „Szerelmeseim! most Istennek fiai vagyunk; és még nem lett nyilvánvalóvá, hogy *mivé leszünk.*“ (I. János 3, 2.)

A legnagyobb szeretettel kérem a Soli Deo Gloriá-t: ne minősítse szerény gondolatsoromat „debreceni álláspont“-nak. Mert a kálvinizmus Debrecenben is, Budapesten is csak egy lehet: *tudományszerető és sohasem tudományellenes.*

Szele Miklós.

Egyház

Észrevételek a lelkészválasztás reformjához.*

Irta: Dr. szentesi Tóth Kálmán.

A mai kor az emberi jogok mindinkább való kiterjesztésének, korának mondható. A jogkiterjesztés módja főképen a választási jognak minél szélesebb rétegekre való ruházásában jut kifejezésre. A jogoknak ilyen formában történő kiterjesztése, hogy még nem mondható minden népnél általánosnak, annak nem az az oka, hogy az elv nem volna helyes, hanem az oka az, hogy az általános választói jog gyakorlására minden nép nem érett még meg teljesen. Itt is követni kell tehát a fokozatos haladás elvét. Nem lehet azonban elképzelni, hogy akadna normális gondolkodású politikus, aki a már gyakorlatba átment választói censust úgy meg akarná változtatni, hogy a jelenleg szavazattal bírónak ezentúl csak az ezredrésze szavazhat, a többi pedig nem.

A politikában ilyen merész újítást, ilyen visszafejlesztést szóba hozni senkisémmel merne, ügylátszik, hogy a lelkek országában, az egyház kebelében, bátrabbak az emberek. Itten napjainkban, vagyis a demokráciának mind szélesebb és szélesebb terekre való elterjedése idejében, olyan újítással próbálkoznak, amely az egyház legfontosabb kérdésébe való beleszólói jogának, a papválasztási jogának elkönfiskálását jelenti. Jelenti ez az új tervezet az, hogy míg például a karcagi református egyházban eddig 4000, mond négyezer adófizető volt jogosult papot választani és volt jogosult arra a pályázóra szavazni, akire akart, ezentúl Karcagon egy új papválasztás esetében csak 5, mond öt presbiter szavazhat, a 3995 eddigi szavazó és adófizető és egyházfenntartó véleménye és akarata azonban nem nyilvánulhat meg. Az egyházat ezentúl is nekik kell fenntartani, a papi javadalmazást nekik kell bizto-

* Közöljük e cikket, mint nagyon sok egyháztag gondolatmenetének kifejezőjét. De már most meg kell jegyeznünk ennyit: Nem a konzekvencia, amelynek helyességéről lehet beszélni, hanem az okfejtés egészen idegen a mi felfogásunktól.

sítani, de hogy ki legyen a papjuk, abba bele nem szólhatnak. Legalább is így akarja azt a lelkészválasztás reformjáról készült az a törvénytervezet, amelyet e lap januárban közölt.

Ennek a törvénytervezetnek az a célja, hogy a legközelebbi zsinat elé kerüljön. Hogy aztán a zsinat mit fog vele csinálni, azt nem tudjuk, de az kétségtelen, hogy ha az egyházközségeket szavaztatnák meg ebben a kérdésben, hát a szavazatoknak legalább is 90 százaléka a javaslat elvetésére adatnék be. Így állván a helyzet és a gondolkodási mód az ekklezsiában, fel kell tennünk, hogy a zsinati képviselők nagyrésze, főleg a világiak, ezzel az általános közvéleménnyel számolni fognak s a törvénytervezet ellenzői lesznek.

Maklár Károly az ő papválasztási reformját ezekkel indokolja:

1. A korrupció kiküszöbölése.
2. Minden hely megkapja a maga emberét.
3. Minden ember megkapja a maga helyét.

Ha a reformtervezetnek ezeket a fundamentumait nézzük, nagyon gyorsan tisztában leszünk azzal, hogy ezek az alapok fővényre épített ingatagságok. Az új törvény életbelépte esetén nem kapná meg minden hely a maga emberét és nem kapná meg minden ember a maga helyét és nem szűnne meg a korrupció, sem a papválasztás izgalma. Lássuk röviden, hogy miért nem?

Azt állítja Maklár, hogy a vegyesbizottság által eszközözendő választás tiszta választás lesz, mert a kevés számú emberekből álló választási bizottságot nem lehet befolyásolni. Borzasztóan naív felfogás ez, hát van e világon ember, akit valami módon befolyásolni nem lehet? Hát 5—6—10 embert nem jobban lehet befolyásolni, mint 4—5000 választót? Hát a választási bizottság elnökét, vagyis az egyházkerület képviselőjét nem képes-e befolyásolni a püspök és ezt a befolyást az elnök nem képes-e tovább adni az esperesnek, az esperes meg az egyházmegyei tanácsbíróknak? Kétségtelenül igen, tehát az elnök, az esperes és az egyházmegye képviselői a legtöbb esetben egy véleményt, a püspök véleményét fogják képviselni. Ezzel az egységes véleménnyel állhatnak szemben az egyházközségi kiküldöttek megosztott véleménye, azért mondom: megosztott, mert hiszen alig lehet elképzelni, hogy ezek a kiküldöttek a pályázók közül mindannyian ugyanazt az egyet óhajtanák papjukul. Érvényesül tehát a püspöki akarat.

Itten nincs most helye annak, hogy a püspöki akarat ilyen módon való érvényesítésének helyessége vagy helytelensége felett elmélkedjünk. Tegyük fel, hogy helyes.

Ha helyes, akkor a püspöki kinevezés szükségét nyíltan kell hirdetni. Ha helyes a püspöki kinevezési rendszer, akkor a választás szót ki kell hagyni a javaslatból s a törvény-

tervezetben proponált bizottság nevét át kell alakítani kandidáló bizottságra s nyíltan ki- mondani, hogy a kandidáló bizottság javasla- tára a papokat a püspök nevezi ki. Hozzá lehet tenni, hogy a püspök a kandidáló bizottság javaslatát nem köteles akceptálni, hanem a pá- lyázók közül szabadon választhat.

Ez tiszta és világos dolog volna, mert ha áll az, hogy az egyházközség nem képes ki- választani a neki megfelelő papot és egy maga- sabb nézőponttal bíró szervre kell hárulnia e feladatnak, hát akkor ez a szerv ne egy kis bi- zottság legyen, hanem sokkal inkább a püspök.

Hogy a szűkkeretű bizottság által történő papválasztás nem lenne egyéb, mint burkolt püspöki kinevezés, maga Maklár is érzi, mert azt mondja javaslatának egyik helyén: „Bár semmiképpen sem tartanám az egész vonalou kívánatosnak a központi kinevezés rendsze- rét” stb.

Ejtsük el azonban most a püspöki akarat érvényesülésének lehetőségét és térjünk vissza a javaslat indokolására.

Eszerint az egyházközségek csak a javas- latban előírt módon juthatnak abba a szeren- csés helyzetbe, hogy megkaphatják a nekik leg- megfelelőbb papot. Ennek a felfogásnak he- lyességét Maklár maga sem vallotta még ab- ban az időben, amikor őt Kunhegyes papjává választotta, de mert megválasztotta, ez a példa is mutatja, hogy az egyházközségek ki tudják választani az érdemesek közül a legérdemeseb- bet. Hogy néha csalódás éri a híveket, az igaz, de a kinevezési rendszernél is előfordulnának ilyen esetek.

A javaslatnak egyik fő érve az, hogy a vá- lasztással járó izgalmaktól megkíméli az egy- házközséget és hogy éppen ezért a hivatalába lépő új papnak nem kell várni a választási hul- lámok lecsendesülésére, hanem azonnal hozzá- kezdhet alkotó munkájához.

E sorok írójának az a felfogása, hogy az egyházközségi tagok közönyösségének ebben a szürke világban a papválasztással járó mozgal- mak a legalkalmasabbak arra, hogy a szunya- dozó lelkeket álmukból felrázzák és felébresz- szék arra az öntudatra, hogy ők protestánsok és hogy az egyházközség ügyeivel törődniök kell, vagyis ezekre az izgalmakra nagy szükség van. Mint minden választás után, természetes dolog, hogy a papválasztás után is érezhető a lelkek hullámozása, de nem kell elfelejteni, hogy a papot a többség választván, az új pap mögött ez a többség sorakozik a kisebbséggel szemben és nem szabad elfelejteni legfőképpen azt, hogy a kinevezett pappal szemben pedig a legtöbb esetben az egész egyházközség állana támadásra készen, ami nagyobb bajokat okozna, mint egy kisebbségnek az okvetetlen- kedése.

A javaslatnak különben az az állítása,

hogy az egyházközségek a nekik legjobban megfelelő papot nem tudják kiválasztani, ami- lyen téves, éppoly végtelenül bántó állítás az egyházközségekre nézve, de sértő a jelenben állásban levő valamennyi papra is.

Összegezve a mondottakat, nem áll meg Maklár indokolásának az a része, hogy az ál- tala javasolt szűkkeretű választó-bizottság tel- jesen befolyásmentes, mert, mint mondottuk, egyéb befolyástól eltekintve, alá van vetve a püspöki befolyásnak. Nem áll meg Maklárnak az a másik állítása sem, hogy a bizottság által történő papválasztás megszabadítaná az egy- házközségeket az izgalmaktól, mert hiszen egy papnak az egyházközség akarata ellenére az egyházközség élére való tétele elképzelhetetlen izgalmat, felháborodást és elkeseredést szülne. Sokkal nagyobb, mint az egyházközségben végbemenő választás. Láttunk erre példát a katolikus egyházban is, pedig a katolikus egyházak megszokhatták volna már, hogy aka- ratuk ellenére kapjanak papot.

A papválasztás jogát, mely a protestánsok- nak a vérebe ment át, ne gondolja senki, hogy az egyházközségek feladnák, ezt a jogot még zsinati törvénnyel sem lehetne elkönfiskálni, csak legfeljebb egy következő zsinatig, amikor aztán reperáltatnának a bajok s az adófizető, az egyházfentartó alanyok visszakapnák pap- válsztási jogukat.

Nem gondolt arra Maklár, hogy javaslatá- nak törvénnyé válása esetén mi történik azok- kal az egyházakkal, akik a papválasztási bizott- ságba nem fognak kiküldeni megbizottakat, vagy ha küldenének is, de nem lesz senki, aki a megbízást elfogadja, mert nem lesz ember, aki magára merje venni a papválasztásból fo- lyó felelősséget. Könnyű volna erre azt mon- dani, hogy ha az egyház megbizottat nem küld, az egyház megbizottjai nélkül is választ a pap- választó bizottság. Mondani könnyű volna, de ennek az erőszaknak szomorú következményei- vel számolni már igen nehéz lenne.

Ismerve a kálvinista koponyákat, nagyon is feltehető, hogy az egyházak képviselői a pap- választó bizottságban nem jelenének meg és a papválasztásba nem folynak bele, elesik te- hát a javaslatnak az a fundamentális érve is, hogy az egyházak csak a javaslat szerint végbe- menő választásnál választhatják ki a nekik leg- jobban megfelelő papot.

Hogy tudnák kiválasztani, amikor részt sem vesznek a választáson?

A javaslatnak az a harmadik főindoka, hogy az új rendszer szerinti választással azok a papok is jó ekklézsiához juthatnának, akik eddig hiába próbálkoztak, megállhat, de ennek az indoknak helytálló volta éppen a javaslat elleni érv. Nem a papoknak, hanem az egyhá- zoknak szempontjából!

Az egész javaslat különben két fő célt

szolgál; az egyik cél a püspöki hatalom megszilárdítása, a másik a papok elhelyezésének kérdése. Hogy aztán az új rend milyen háborút keltene az egyházközségekben és hogy milyen megrázkódtatással járna, arra a javaslat szerzője nem gondolt.

Közélet

Kulturhelyek.

Egyik jó barátom féltréfásan, félkomolyan azt írta nekem a minap, hogy jól tenném, ha felkerekednék már egyszer és itthagynám pár napra a jó öreg szamosháti sarat s elmennék egy kis kulturlevegőt szívní, arra öfeléjük (Debrecen felé), mert — úgymond — jól esik néha az embernek, ha „kulturhelyek“-en megfordulhat.

Ez a meghívás adta nekem a lökést arra, hogy megírjam, mit tartunk *mi* kulturhelynek. Mert a közfelfogás szerint ma a városokat tartják „kulturhelyek“-nek, ahol színházak, mozik, kávéházak (tehát nem is annyira iskolák, könyvtárak, pláne: templomok) vannak. No, még ide értik a vasutat, telefont és orvost is.

A közfelfogás szerint tehát az a kulturhely, ahol jól lehet szórakozni, ahol kényelmes és sok élvezetet nyújt az élet. Oda vágnak azért az emberek, vagy legalább is a városok közelébe, mert még ott is kulturhelyen vannak! Hej, micsoda ázsioja van aztán az ilyen megürült lelkészi és tanítói állásoknak!

Nos, Bergengóciában (nem szeretem ezt a magyar szót: Istenhátamegett) élő atyafiak — nemcsak azért, hogy magunkat vigasztaljam, de — mondom néktek, hogy nagyon relativ fogalom ez a szó: kulturhely! A debreceni nem Nyiregyházát, hanem Debrecen, a pesti Budapestet, a párisi nem Bpestet, a newyorki meg éppen New-Yorkot tartja kulturhelynek! Ez a közönséges felfogás.

Mi pedig azt mondjuk, hogy a kulturhelyet az ember tette és az ember teszi. Az istenfélő, művelt ember, a derék ember, a jó ember. A város is bizonyonnan nem azért kulturhely, mert köröm- és tyúkszemvágó kisasszonyok is vannak ott.

Ahová egy hivatásának élő református lelkész és tanító beteszi a lábát, az azonnal kulturhellyé válik, mintahogy a múltban is mindenütt a papok voltak minden műveltségnek, minden kulturának az első terjesztői.

A református papnak és tanítónak hitet és tudományt (ez a kettő egyáltalán nem zárja ki egymást, sőt...) kell sugározni maga körül és gyönyörűen igaznak kell lenni ebből a szempontból is náluk az igének: „Jobb adni, mint venni“. (Csel. XX. 35.)

Lelkész és tanítótestvérek! Ahol mi állunk

hittel és tudománnyal ört, ott kezdődik és végződik a kulturhely. Ahol a mi számunkra nincs hely, ott vége mindennek: a tisztességnek, a becsületnek, a hűségnek, igazságnak, szeretetnek, jóságunk, a hitnek, szóval mindennek, ami ma a nemesebb értelemben vett kulturát jelenti. Nem nagy dolog ez?

Kósa Béla.

A legszebb missiói munka.

(Egyházkerületünk fenkölt lelkületű Elnökségéhez.)

Kegyes szívek hagyományaképpen tudok Kisújszállás városában egy istenes intézményt, mely azonban fenkölt rendeltetésének — bizonyára nem az arra hivatottak legteljesebb odaadása hiánya folytán, hanem a fenntartás kívánta anyagiak szűkössége miatt — sajnos — csak nagyon is részben felelhet meg, jóllehet mindenképp föltt való gondunk tartoznék lenni, hogy missiói törekvéseink legjavát reá pazarolván, megteremtsük számára mindazokat a feltételeket, melyek egy ilyen intézmény virágzó életéhez megkívántatnak. Oh mert enélkül valamennyi vallásos mezbe öltöztetett munkánk zengő érc csak és pengő cimbalom — Krisztus megelevenítő lelke nélkül. Ez az intézmény pedig Kisújszállás sok év óta még mindig csak pólyás korát élő, csenevész, vérszegény, református árvaházacska. A jószívű hagyományozók annak idején a hozzátartozó telekkel együtt csak magát a hajlékot adhatták: egy egyszerű nádfedelel házat. De azontúl is kellőleg megalapozni szent szándékuk valóra válását s így az árvaház gondtalan életét egyszerismindenkorra hiánytalanul biztosítani — már nem volt elég módjuk. Ezért aztán, hogy az a 4—5 árva is, kiknek ez a hajlék ma annyi sok más árva figyelmen kívül hagyásával menedéket nyújthat, a jóságos szívek esetrelésre megnyilvánuló könyörületére, azaz — hisz tudjuk azt nagyon jól — nagyon is bizonytalan alapra nézhet a maga sorsával.

Egy alkalommal beszéltem már róla Nagy István úrral, az egyik helybeli lelkésszel: miképpen lehetne ennek a gyönyörű célú kis intézménynek erőteljesebb lendületet adni, hogy rendeltetésének jobban megfelelné; azonban a jeles férfiúnak az a számítása, melynek sikerülte adott volna neki is módot rá, hogy örök tevékeny lelke szép akarásait e tekintetben is intenzívebben szolgálhassa —, mindekkoráig csak számítás maradt. Ez a körülmény készlet tehát reá, hogy ez árvaházról illető elgondolással e sorok közvetítésével egyházkerületünk minden szép, minden magasztos iránt fogékony elnökségéhez forduljak.

Mivel sem magának az egyházkerületnek, sem pedig — úgy tudom — a kerület kebelébe tartozó egyik egyházmegyének sincs mindekkoráig ilyenmü intézménye, kérdem: nem lehetne-e valami módon ezt a kisújszállási kis árvaházat, mint magot felhasználni arra, hogy belőle az árvaügynek az egész kerületre, vagy legalább is az illetékes Heves-

nagykunsági egyházmegye területére kiható, sok bús szívnek enyhét nyújtó, terebélyes fája származzék? Kérném: méltóztassék ez intézménynek egyházkerületi, illetőleg egyházmegyei tulajdonba való átvételére a szükséges lépést közvetlenül vagy közvetve megtenni. Nem hiszem, hogy e lépés sikerének akadálya lenne, mert hiszen az a hagyományozók intencióiba, végrendeletébe nem ütköznek bele, maga a fenntartással megbízott közület pedig csak örömmel vehet minden oly szándékot, mely az intézményt mostani szűk helyi érdekűségé végtetéséből kiemelni s ezzel Isten dicsőségét szolgáló, nagyszerű rendeltetése minél tökéletesebb betöltéséhez juttatni akarja.

Az árvaház természetesen — már csak a hagyományozók iránti kegyeletből is — Kisújszálláson maradna tovább is, azontul is a hagyományozók nevét viselné. Kisújszállás minden kétséget kizárólag megtudna felelni mindig az árvaház kibővítésével járó, bárminő követelményeknek.

A papi árvákról a két „Kálvineum“ révén van már intézményes gondoskodás. Nem fogja erőnket felülmulni, de *legkeresztényibb* kötelességünk, hogy — hacsak egy részterületen is hazánkban — a többi református árva megmentéséről is hasonlóan gondoskodjunk s minden tőlünk telhetőt megtegyünk arra nézve, hogy a társadalomnak a legszerencsétlenebbjei el ne vesszenek, de megtartásának a becsület, a hon és egyház iránti hűség, egyszóval: az Isten számára!

Nagyérdemű Egyházkerületi Elnökség! Semmi kétség aziránt, hogy az e részben mindnyájunkat egyképp kötelező felelősség tudatától is hajtva, emez igénytelen sorok értelmében az itt érintett magasztos kérdést tettekben megnyilvánuló figyelmére méltatni el nem mulasztja. Nemes készségért fogadja már előre is az árvák háláját. Mert a munka, mely e tekintetben reá s mindannyiunkra várakozik, az elképzelhető legfenköltebb missziói munka — e földi világban.

Német István,
lelkész.

Külföld

A német szociálisták és a biblia. A német általános szakszervezeti szövetség kiadóvállalata nemrég fölvette kiadványai sorába az Újszövetséget is, ami a szociáldemokrata-párt hitetlen tagjai között, annál inkább a kommunista pártban, de még egyéb, úgynevezett „szabadgondolkodó“ körökben is nagy megbotránkozást és megfelelő sajtólármát idézett elő. A szakszervezeti szövetség most ez ügyben a következő figyelemreméltó kijelentést teszi: „Még az is, aki ellensége a keresztyénségnek, tisztelettel fog tekinteni arra az ethikus érzületre, amelyről ez a könyv (t. i. az Újszövetség) tanúságot tesz. Épen ezért kiadóvállalatunk, amely feladatául azt tűzte ki, hogy a műveltségnek a munkásság közötti terjesztését a tisztán szakszervezeti irodalmi

termékeken túlmenőleg is munkálja, nem érez elvi aggályokat abban a tekintetben, hogy ezt a könyvet is ajánlja. A kiadóvállalat ezáltal csak elő fogja mozdítani a türelmesség gondolatának diadalhoz segítségét, aminthogy ezen gondolatért lép sorompóba a szociáldemokrácia is, amidőn kijelenti, hogy a vallás magánügy. Ezen szempont alatt a vállalat joggal terjeszthet vallástudományi könyveket is, hogy a munkások számára lehetővé tegye önálló ítéletnek az alkotását.“ Íme, ismét egy újabb jele annak, hogy a külföldi szociálmunkások egyáltalán nem azonosítható mindenestől a merő antichristianizmussal, noha természetesen annak az ellenkezőjével még kevésbé. Ha már, mint ebből az esetből kitűnik, a szociáldemokrácia tárgyilagossabb elemei a keresztyénséggel szemben hajlandók és képesek is érvényesíteni a „mindeneket megvizsgáljatok“ nagy újszövetségi elvét, mennyivel inkább kötelességünk ez a szociáldemokráciával szemben minékünk, evangéliumi keresztyéneknek!

A pápai kuria és az olasz fascista kormány között örökös a súrlódás annak ellenére is, hogy a fascizmus Olaszország nagyságát csak római katolikus alapon tudja elképzelni és a katolicizmus államvallási jellegének kidomborítására egymásután teszi a maga megszokott erélyével az intézkedéseket. Ennek ellenére a mindig finom szimatú pápai politika nem hajlandó magát fenntartás nélkül a fascizmus karjaiba vetni, mert nem ok nélkül tart attól, hogy a Mussolini imperiálista nacionalizmusa egykor épen úgy rabságra fűzheti őt, mint annak idején a nagy Napóleoné. Innen van, hogy Gasparri bíborost, a pápa államtitkárját és politikájának fő intézőjét a fascista sajtó újabban hevesen támadja, amíg viszont maga XI. Pius épen a legújabbban részesítette kedves államtitkárját egy igen feltűnő és megtisztelő kitüntetésben, amikor is „mindennapos munkatársának és gondolatai hiteles tolmácsának“ nevezte őt. Nyilvánvaló is, hogy a fascista szellem és politika s általában minden *hasonló szabású* nacionalizmus végső céljaira nem lehetnek azonosak a római egyház örök programjával s talán nem tévedünk, ha azt hisszük, hogy még nem csak római, de evangéliumi keresztyén szempontból is sok szó fér hozzájuk.

Buonaiuti Ernőt, a római egyetem theologiai fakultásának egyháztörténelem tanárát, a pápa, legújabbban hosszas megelőző eljárás után, a nagy excommunicatióval sújtotta tudományos és irodalmi tevékenysége miatt. A kiváló pap és professzor rendületlenül kitart kárhóztatott nézetei mellett s a maga részéről megható hűséggel ragaszkodván katolikus papi jellegéhez, ügyét Krisztushoz föllebbezi.

A Rekord, a skót egyesült szabadegyház gazdag tartalmú havi közleménye februári számában kedves képekkel illusztrált érdekes cikket közöl azoknak a kiküldötteknek a kolozsvári útjáról, akik a múlt év vége felé iktatták be az ott szervezett új zsidómissziói lelkészi állásba az ifjú Mr. Chisholmot. A cikk igazán sugárzó nagy

zeretettel beszél az erdélyi református magyar-ágról, amelynek Romániához való csatolása tényéről többek között azt mondja, hogy az épen olyan érzés a magyar reformátusság számára, mint hogyha a skót egyháznak a hegységbeli (Híphland) részét szigetelnék el mesterségesen a lapályon fekvő részétől. A cikknek egyik illusztrációja a boldogult Nagy Károly püspöknek talán a legutolsó arcképe.

Irodalom

H. G. Wells: A világtörténelem alapvonalai. Budapest, Génius, 1925. 4°, 734 lap.

A mű a hagyományos történetírástól eltérően nem az adatok tömegének összegyűjtését és hadjáratok részletes leírását, hanem az Ember — az egyes történelmi korszakok által adott keretek közötti — helyzetének, társadalmi, politikai, etikai és vallási, általában művelődési viszonyainak összefüggő egészként feldolgozását tűzte ki célul. E cél felé haladva, látogató hiányokat kellett betöltenie s a szakirodalom nem is tagadja meg a nagyszerű szerzőtől az elismerést. Előttem, ki történelmi studiumokkal adott helyzetemben rendszeresen nem foglalkozhatom, rendkívül érdekesnek tűnik fel a kísérlet, mely a történelmi eszmék egyszerű csoportosításával a világtörténelmet, mint az egyes nemzetek története felé emelkedő összefüggő egészet, mutatja fel s a dolgokat nem önmagukban, hanem az emberi életre való hatásuk viszonylatában vizsgálja. Napoleon ragyogó hadjáratainak ismertetésére pl. e könyvben alig jut hely, ellenben a Bonaparte Napoleon pályafutása c. (XXXVII-ik) fejezet éles és találó kritikáját adja e világtörténelmi fenomén személyiségének és jellemének s tragikus komolyságban állítja fel amivé lett és mivé lehetett volna kérdését. Megállapítja, hogy komoly államférfiúi munka helyett, melyre az ölébe hullott Franciaországnak s rajta keresztül Európának olyan sürgős szüksége volt s mellyel a forradalom által elért eredmények alapján megteremthette volna a modern államot, mely világító tornya lehetett volna az egész világnak, nem tett egyebet, mint „göggösen lépkedett szerencséje büszke ormán, mint kakas a szemétdombján“ s az új világrend megteremtése helyett megelégedett azzal, hogy a régi rend vejévé fogadta.

Újszerű és sok tekintetben haladást jelentő megállapításai azonban néha egyoldalúak, tárgyilagosságra törekvése olykor igazságtalan ítéletekre vezet. A keresztyénség eredete című (XXIX.) fejezetében pl. a következőket írja: „Az olvasók, akiknek a könyv elsősorban szánva van, túlnyomó részben keresztyén emberek. aránylag kevés zsidó akad csak közöttük és e keresztyén olvasók názareti Jézust inkább

emberi tanítómesternek és megjelenését a világban inkább természetes, mint természetfeletti eseménynek tekintik“. „Az írásokat, melyek Jézus cselekedeteiről és tanításáról szólnak, köznapi emberi okmányoknak tekintjük... az evangéliumok babonás földásokkal vannak teli“. S mindezt a történelmi, meg nem cáfolható igazság nevében véli megállapítandónak. S jöllehet, igéri, hogy kerülni fogja a teológizálást s csak a megállapított tényekhez ragaszkodik, mégis kijelenti, hogy „tény és való az, hogy az evangéliumokban a keresztyén vallás teológiai alaprétegeinek igen kevés nyomát találjuk... nincsen meg bennük világos és határozott kinyilatkoztatása azoknak az elméleteknek, amelyeknek elfogadását minden keresztyén felekezetek papjai az üdvözülés elengedhetetlen feltételének tartják“. Bizony, ez már eltérés a fenti ígértől s nem tartozik „a vitás kérdések lehető kerülésének“ kategóriájába. Ellenkezőleg, ez nyílt állásfoglalás a pozitív keresztyénség igazságaival szemben s illetéktelen beavatkozás az emberiség lelki életének olyan kérdéseibe, amelyekben a tisztánlátás szerzőnek, szellemének minden sokoldalúsága mellett sem adatott meg.

E szemelvényekből is megállapítható, hogy *református intelligenciánk kevés indítást meríthet e könyvből arra, hogy ősei hitéhez — tárgyi okokból is — hűséges legyen.* De épp így megállapítható abból a negativumból, mely szerint amiben Kálvinnak vagy a kálvinizmusnak még a neve sem fordul elő. Szerző szerint tehát a kálvinizmus nem tartozik azon szellemi irányzatok közé, melyek a történelem alakulására lényeges befolyást gyakoroltak. Mindezeket átgondolva, nem tekinthetem pusztán véletlennek azt, hogy a mű külső, védő horitékján a Nyugat, mint egyetlen európai nivójú magyar folyóirat, van az olvasóközönség figyelmébe ajánlva.

Kár, hogy az egészben értékes mű nem tudta minden vonatkozásban megőrizni a tárgyilagosságot s a pártatlan igazságot nem minden kérdésben szolgálja. A keresztyénség iránt pedig már csak azért is több megértést várhatunk volna tőle, mert szerző a bevezetés előtt mottóul Friedrich Ratzel eme szavait alkalmazta: „Az emberi történet bölcselete, ha méltó akar lenni a névre, kell, hogy az egekben kezdődjék és onnan szálljon alá a földre“. Meg kell állapítanunk, hogy ezt az eszményt H. G. Wellsnek nem mindig sikerült megközelítenie.

Dr. Hajdu Gyula.

Móricz Pál, akinek igaz magyar és kálvinista zamatu történetei jól ismertek olvasóink körében, húsvétra új novellás kötetet ad ki „A rejtelmes Alföld“, címmel. A könyv húsvétkor jelenik meg a *Sylvester-nyomdában* és előfizetési ára kézbesítési költséggel együtt 60 ezer korona lesz, míg bolti

ára jóval magasabb. A könyvre, mely épúgy, mint a legutóbb megjelent „Magyar sirató“ nagyobbára *mirőlunk* fog szólni, előfizetést szívesen közvetít lapunk szerkesztősége is.

A falu politikája címen Kájel Endre ügyes kiállítású kis füzetet adott ki. A füzet a 48 előtti jobbágyi állapotról, azután a mostani falusi nép helyzetéről és törekvéseiről ír, Kossuth Lajost és Nagyatádi Szabó Istvánt vallja szellemi vezéréül és a 48-as kiscgazda pártot ajánlja olvasóinak. Miután a füzet teljesen pártpolitikai, ez pedig miránk nézve idegen és ismeretlen terület, nem is tudjuk méltatni. De megemlíjtük, hogy im egyik, a lelkészi pályán érdemes munkát végző keresztyén társunk, a pártpolitikában is tanácsadásra hivatottnak érzi magát. Akit ez érdekel, szerezz meg a füzetet, mely a Sylvester-nyomdában jelent meg.

Magunk között.

A lelkészválasztási törvényjavaslattal kapcsolatban, amelyet egyébiránt ebben az esztendőben aligha fog tárgyalni a törvényhozás, a leggyakrabban megisméltödvé azt a gondolatot halljuk, hogy a lelkész alkalmazásának jogát nem szabad kivenni a gyülekezeti tagok kezéből, első sorban azért, mert hát az egyháztagok fizetik a papot, a választás joga is eszerint szükségképpen őket illeti. Ezen a helyen s ilyen rövides hozzászólás alakjában nem akarom érinteni sem magát a kérdés érdemét, azt tudniillik, hogy a lelkészi állás betöltése kérdésében a gyülekezeti választási szabadság fenntartása, vagy elvétele-e a helyes, pusztán magára erre az évrre van egy nagyon szerény megjegyzésem. Magam is egyházi adófizető vagyok és talán több egyházi adót fizetek, mint nagyon sok panaszkodó embertársam, de az adófizetés, meg a lelkészválasztás közötti kapcsolat szükségességét sehogy sem tudom megérteni. Elvégre — hogy magam is az állami életből vegyek példát — a minisztereket, főispánokat, kuriai bírákat, egyetemi tanárokat, pénzügyigazgatókat stb. is mi fizetjük, a felsőges nép, az adózó polgárok. De azért nekem például egy cseppet sem esik zokon, hogy a kuriai elnöknek, akinek a fizetéséhez az én adófilléreim is hozzájárulnak, az alkalmazásába nekem semmi beleszólásom sincs. Sőt nagyon különösnek találnám, ha például az egyetemi tanárok alkalmazása azért, mert az ő fizetésük is a közadók felhasználásával történik, az adózó polgárok választása alapján történnék. Különösnek tartanám pedig egyszerűen azért, mert ezeknek a kiválasztására aligha volna alkalmasok a tisztelt adófizető polgárok. A lelkészi állás betöltésénél is csak az lehet tehát a döntő, hogy vajjon a helyes kiválasztás

történhetik-e az adózók által, vagy nem. Én nem mondom, hogy nem. De nem azért mondom ezt, mert az adófizetést, meg a képességet elválaszthatatlannak tartanám.

A lelkészválasztásnak az adófizető polgárok — bocsánat: egyháztagok által választásának szükségességét a demokratikus kormányzat nevében szokták leginkább hangoztatni. Mivelhogy mi mindenekfelett demokratikus egyház vagyunk. Én azt hiszem, éppen a demokrácia nagyon rosszul jönne ki ennek az elvnek a következetes alkalmazásával. Mert ha igaz az, hogy azért kell a választási jogot megtartani, mivel a gyülekezet adja a fizetést, akkor az is igaz, hogy aki többet fizet, több jogot is gyakoroljon a választásnál. Ismerek olyan egyházközséget, ahol két földesúr több egyházi adót fizet, mint a többi egyháztagok együtt. Ha a fizetést adók joga a választás, illő az, hogy ezt a két embert mégis majorizálják? Én a magam adójával talán mégis csak meg tudnék tartani ilyen alapon is vagy egy szavazatot. De lehet, hogy a demokrácia nevében szónokolók közül némelyik huszad magával sem jutna egy voksához. Ha tudniillik azt mondanánk, hogy csakugyan csak az vehessen részt ebben a jogban, aki a terheket is megfelelő arányban viseli.

Különfélék

A külmisszió ügyéről szóló előadást rendezett február 26-án a Kálvinisták Templomegyesülete a Kollégium dísztermében. Az első előadó dr. Révész Imre lelkész volt. Előadásában ismertette a külmisszió fontosságát, megdöntvén azokat az ellenérveket, amelyek a külmisszió szükségtelenségét hangsúlyozták. Ezzel szemben kimutatta és bebizonyította, hogy egyetlen élő és élni akaró egyház sem nélkülözheti a külmissziót. Megkapó képekkel illusztrálta a vad népeknek a keresztyén misszionáriusokkal szemben tanúsított kegyetlenségeiket s végül örömmel mutatott rá arra a tényre, hogy a külmisszió ma már feltartóztathatatlannul halad előre s hovatovább az Isten ügyének teljes diadalát jelenti. A második előadó Dancsházy Sándor lelkész volt, aki „A pogány misszió mai helyzete“ címen tartott mindvégig lebilincselő előadást. A manchesteri nagy missziói konferencia tárgyalásából kiindulva ismertette először a faji problémát, majd a mohamedánizmus terjedését Afrika északi részein s ezzel szemben a keresztyénség diadalmas elönyömulését Afrika belsejében. Vázolta India és Khina mai állapotát és a keresztyén misszió kilátásait. Befejezésül pedig rámutatott arra, hogy immár elodázhatatlan kötelességünk megindítani a magyar református egyház külmisszióját, esetleg először mint fajrokonainknál, a törököknél, de távolabbi más területeken is. A mindvégig magas szín-

Kun József késműves és műköszörüs, Debrecen, Széchenyi utca 1. sz.

vonulást szavalat és szóló ének, valamint köz-ének és imádság tettek teljessé.

Nem lesz zsinati ülés ez év júniusában. Előzően pedig ez volt a megállapodás és ehhez képest voltak beosztva az egyházkerületi gyűlések és egyéb feladatok is. Az egyházkerületek elnökségei azonban a legutóbb tartott ú. n. konventi elnöki tanácsülésen abban állapodtak meg, hogy a rendkívül magas költségekre tekintettel is a zsinati ülés tartását későbbi időre halasztják.

Veress István gimn. VI. oszt. tanuló (dr. Veress István debr. tanítóképzőintézeti igazgató fia) február 27-én, 17 éves korában, másfél évig tartó súlyos betegség után elhunyt. Temetése a gyászoló szülők és tanulótársak mély részvétele mellett 28-án volt.

Kántus ünnepély. A kollégiumi Kántus Nagy József, Vecsey—Bruckner, Kövesdy János és több kegyes alapító emlékezetére e hó 5-én, délután 5 órakor tartotta az évenként szokásos alapítói évfordulali ünnepélyt. Az ünnepélyen a rokonokon kívül nagyszámú közönség vett részt. A Kántus gyász-éneke után a megnyitó beszédet Kun Béla egyet. tanár, a Kántus felügyelő-tanára tartotta, mely után Magyar Bertalan Kántus-jegyző felolvasta a jutalmazottak neveit. Ez alkalommal részint a ma élő rokonok áldozatkészségéből, részint a Baltazár—Amerikai alapítványból mintegy 4 millió K-t osztottak ki a Kántus tagjai között. A Kántus több énekszámát, Nagy Béla 2. th. felolvasása és Bertha F. 1. th. szavalata után ért véget a kellemes lelki-élvezetet nyújtó alapítói ünnepély.

A békésbánati egyházmegye gondnokává dr. Szegedy Kálmán békési ügyvédet, az egyházmegye régi, nagyérdemű tanácsbíráját választották. Szívből üdvözljük.

A Népszerű főiskolai tanfolyam február 23-án kezdte meg ismét működését Debrecenben. Hetenként hat órát tartanak, váltakozva különböző tudományterületekből. Egy-egy előadás 2 vagy 4 órára van beosztva. A mostani ciklusban az előadások valamennyijének célja a jelenkori európai műveltség kialakulásának menetét ismertetni meg a közönséggel. Eddig a következő előadásokat kezdték meg: Plato és a platonizmus — dr. Darkó Jenő egyet. tanár, 4 óra; Csillagászat dr. Wodetzky József egyet. tanár, 4 óra; A nyugateurópai jog alapjai. I. Római jog dr. Marton Géza, II. Magánjog dr. sz. Kun Béla egyet. tanárok, 4 óra; Protestantizmus Magyarországon dr. Révész Imre lelkész, 2 óra; Kultúránk keleti alapjai dr. Varga Zsigmond egyet. tanár, 4 óra; Az idegrendszer dr. Szilády Zoltán megb. egyet. tanár, 2 óra. Az irodalomtörténetből dr. Zsigmond Ferenc, a természetrajz köréből dr. Hoffer András egyet. m. tanárok tartanak még két-két órás előadásokat.

A debreceni Kálvinisták Templomegyesületének Hitvédelmi szakosztálya március 5-én a Kollégium dísztermében gyűlést tartott, amelyen dr. Ferenczy Gyula „A kálvinizmus harca az evan-

géliumi szabadság és magyarságért” címen tartott értékes előadást.

Hoffer András főgimnáziumunk kiváló tanárát a vall. és közokt. miniszter úr a debreceni tudományegyetem bölcsészettudományi karának javaslatára megbízta a közzétan előadásával. Ugyanilyen megbízást nyert az állattan és növénytan tekintetében dr. Szilády Zoltán, református tanárvilágunk egyik első kitűnősége.

A Templomegyesület templomszakosztálya kebelében mozgalom indult meg a hölgytagok között, hogy a templomainkhoz tartozó úrasztali készleteket gondozzák és rendben tartásuk. Itt első sorban az értékes úrasztali terítők jókarban tartását tűzték ki célul s így pl. a nagytemplomi úrasztali terítők közül már mintegy 8 darabot gyönyörűen rendbehozott a buzgó hölgyközönség.

A kecskeméti Protestáns Asszony-kör március 6-án nagyszabású hangversenyt rendez, amelyen előadást tart Pekár Gyula nemzetgyűlési képviselő is. Kivüle számos kiváló művész és művésznő neve garatálja a teljes sikert. A kecskeméti Protestáns Asszony-kör e hangversenyével kulturális célt szolgál, de egyben nemzetmentő munkát is végez, amennyiben a hangverseny tiszta jövedelmének egy részét az árvízkarosultak felségélyezésére fordítja.

Sziget a tengerben. Magyarország délnyugati részén emelkedik a nagy katolikus tengerben egy kis református sziget, amely nemrég iktatta be első lelkipásztorát, Csontos Béla budapesti s.-lelkész személyében. A keszthelyi gyülekezet boldog örömmel üdvözölte az új pásztort, akinek a szó legnemesebb értelmében vett missziója leendő reformátusságnak, ezt a parányi bástya fokát építeni, erősíteni s megvédeni a fenyegető hullámoktól. Isten adjon hozzá erőt és hitet.

Az előfizetési díjak mielőbbi beküldését kérjük. Ma-holnap a második negyedévet érjük s még mindig vannak hátralékosak az elmúlt esztendőről is.

A hevesnagykunsági egyházmegye, örökifjú-lelkű, fáradhatatlan agilitású esperese, Török Imre kezdeményezésére igen figyelemre méltó sajtóakciót indított meg a belterjes gyülekezet- és egyház-építés céljaira. A már másfél évtizedes *Multura* visszatekintő, de újabban hosszabb ideje szünetelt *Szeretet* című havi folyóiratot, mint a hatalmas egyházmegye hivatalos közlönyét, újra kiadja s amellet az esperes aláírásával három lélekbemarázó szöveget intéz, egyet az összes kebelbeli lelkipásztorokhoz, egyet a tanárokhoz, tanítókhöz, kántorokhoz, végül egyet a presbíterekhez. Mind a folyóirat, mind a három szöveg gazdagon szórja a Török Imre lelkének kincseit, amelyeket ő olvasmányjaiból, utazásaiból, elmélkedéseiből akkora garmadával gyűjtöget s amelyekről hisszük, hogy jó talajba hullván, egy igazi, evangéliumi és fundamentálisan református egyházmegújodás áldott magvaivá is fognak válni.

WACHA tisztít, mos, fest férfi és női felső ruhát, inget, gallért, kézelőt Debrecen, Simonffy-u. 55.

A **Kis Tükör** című képes családi hetilap, amelyet dr. Kecskeméthy István, kolozsvári teológiai professzor a béke éveiben másfél évtizeden át a keresztyéni és magyar humor hasonlíthatatlan öserejével s igen nagy lelki hatással szerkesztett, most ugyancsak az ő szerkesztésében Kolozsvárt újra megindult, és arról tesz bizonyosságot, hogy a szünetelés hosszú évei a szerkesztő mély és gyermekded hitű lelkének ereje és üdesége fölött nyomtalanul suhantak el. Meg vagyunk győződve arról, hogy az evangéliumi ébredésnek és egyházunk tiszta református és hamisíthatatlan magyar szellemű megújulásának úgy Erdélyben, mint azon kívül, rendkívül mélyreható és semmi más által nem pótolható szolgálatokat fog tenni. Bensőséges szeretettel üdvözöljük.

Városi takarékpénztár van alakulóban Debrecenben, amennyiben a város megszerezte a Takaré- és Hitelintézet Részvénytársaság részvényeinek 90 százalékát s ezzel az intézet vezetését a kezébe vette. A nagy város életében kikerülhetetlen banküzletekért nem kell tehát most már idegenekhez fordulni. Vajjon a mi egyházi és iskolai intézményeink közül melyik lesz bátor végre megalkotni a Református Takarékpénztárt? Már akár részvénytársaság, akár szövetkezet, akár esetleg egyéni cég alakjában, amint arról részint a kollégium körében, részint a zsinaton is szó esett?

A „Független Amerikai Magyar Református Egyház”, mely 7 gyülekezetet ölel fel ezidőszerint, múlt év végén tartotta II. egyházmegyei gyűlését. E gyűlésen statisztikailag igazolódott a Független Egyház életképessége s kibontakozó jövője. Az esperesi jelentés külön említést tesz, mint az Egyház életében nevezetes eseményről, dr. Baltazar Dezső püspök látogatásáról. Megható jelentete volt e gyűlésnek, amikor az egyházmegye esperese a berekesztő istentisztelet után egy szelencében elhelyezte azt a pár marék földet, melyet Alpár mezejéről hoztak, ahol hullott a honfoglaló ősök vére.

Az emlékezet temploma felépítéséért. A Budapest-Család-utcai Református Gyülekezet a nagy háború hősi áldozatainak emlékére fel akarja építeni az „Emlékezet templomát”. A szükséges anyagi erők azonban még hiányznak s a gyülekezet vezetősége a bőjtöléssel kapcsolatban akarja célja megvalósulását elérni. E bőjtök azt célozzák, hogy a családok a mértékletesség határain belül élve, mindazt, amit ezzel megtakarítanak, adják oda az Emlékezet temploma felépítésére.

Segédlelkész állást keresek mielőbbi elfoglalásra. Cím a kiadóban.

Szerkesztői üzenetek.

B. K., Mezőtúr. Köszönjük szépen. Jönni fog. Az esperes urakat kérjük, hogy az egyházmegyei gyűlések határidejét velünk közölni s a gyűlésről tudósítást íratni szíveskedjenek. **Kendiczky.** A félévi kedvezményes díj 25 ezer K, a hirdetés egyszeri köz-

tétele 7000 korona, s azonkívül kérni fogjuk a cím iránt érdeklődőknek válaszadással felmerülő postaköltség megtérítését.

A szerkesztésért és kiadásért felelős a lap-tulajdonos: DR. KUN BÉLA.

Takarékpénztári cekkszámia 43,916.

IFJ. SZÁNTÓ JÓZSEF

papi-, úri- és egyenruhakészítő szabó cég
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY, FŐTÉR (SARJÁT HÁZ)

Számos elismerőlevél művészi, jó munkáért.
Éremkitüntetések különböző kiállításokról.

Legcélsebb ajándék lelkész urak részére a palást.

Cégem eddig 5000 palástot szállított s munkáimért a legnagyobb haszon és jutalom az elismerőlevelek voltak. Kérem a „Nagytestület” hasonló ajándékrendeléseit.

Tisztelettel IFJ. SZÁNTÓ JÓZSEF, az „ORLE” szabója.

T. SZÁNTÓ JÓZSEF úrnak

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY.

Ref. egyházközségünk előjárósága fiatal s.-lelkészünket, ki ideiglenes kiküldetésének ideje alatt a hívek szeretetét nagy mértékben megnyerte, közelebbi eltávozásakor eméltül egy papi palásttal akarja megajándékozni. Az egyházi lapokból értesültünk, hogy uraságod ref. papi díszruhák és palástok szolid kiállításával a lelkészek tetszését és megaláztatását vívta ki. Ezért felkérem, szíveskedjék engemet lehetőleg postafordultával értesíteni, körül-belül 100 korona elegendő volna-e egy szebb palástért. Még csak arra kérem, szíveskedjék figyelembe venni, hogy a palásttal egy jeles képzettségű, nemes ambíciójú, általánosan kedvelt kezdő fiatal pap érdemeit öhajjúk jutalmazni. Vagyis inkább ezzel is arra serkenteni, hogy magát tovább képezze, fejlessze. Éppen azért öhajjának, hogy az ilyen ajándéktárgynak alkalmas legyen úgy minőség, mint kiállítás tekintetében.

Besztercén (Erdély) 1909 szept. 15-én.

Szíves üdvözléssel: Ráduly János, presbiter.

T. SZÁNTÓ JÓZSEF úrnak

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY.

Készséggel sietek kijelenteni, hogy az Ön által szállított palásttal ifjú lelkészünknek nagy örömet szereztünk.

Fogadja szép munkájáért az előjáróság teljes elismerését.
Tisztelettel: Ráduly János, presbiter.

T. SZÁNTÓ JÓZSEF szabó mester úrnak

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY.

Alulírott, Szántó József úrral egy papi reverendát készítettem és azzal meg vagyok elégedve.
Debrecen, 1909 ápr. 24.

Hazafias tisztelettel: Eröss Lajos, ref. püspök.

Debreczeni István

órás-mester Debrecen, Póterfia-u. 8

Speciális órák javítása
Mindennemű órákr. kiára

SESZTINA LAJOS

vasnagykereskedése

Debrecen.

Alapította 1819-ben Sesztina János.

✽

A háztartás, mezőgazdaság és ipar körébe vágó

összes vasárú

állandó nagy raktára.

Telefon 6.

Most megjelent „KÖNYVUJDONSÁGOK“

URAY SÁNDOR:

Lelkészi szolgálati napló.

Az összes református és evangélikus püspökök által ajánlva. Ara csinos félvászon kötésben címaranyozással

50,000 kor.

HARSÁNYI GUSZTÁV:

Töredékek egy magyar református lelkész hányatott életéről. Ára

35,000 kor.

S. SZABÓ JÓZSEF:

A debreceni református Kollégium tanárai és kiválóbb növendékei 1549-től 1925-ig. Ára

40,000 kor.

MAKKAI SÁNDOR:

„Zörgesetek és megnyittatik néktek“. (Tanulmány előadások, beszédek, elmélkedések a lelkipásztor naplójából. Ára

126,000 kor.

VÁSÁRHELYI JÁNOS:

„Bizonyágtétel“. Egyházi beszédek. Ára

125,000 kor.

RÉVÉSZ IMRE

centennáriuma alkalmával
rendkívüli árleszállítással

45000 korona helyett **30,000** koronáért

kapható a még kevés példányszámban levő
Révész Imre: Kálvin élete című mű.

A fenti művek kaphatók és megrendelhetők a

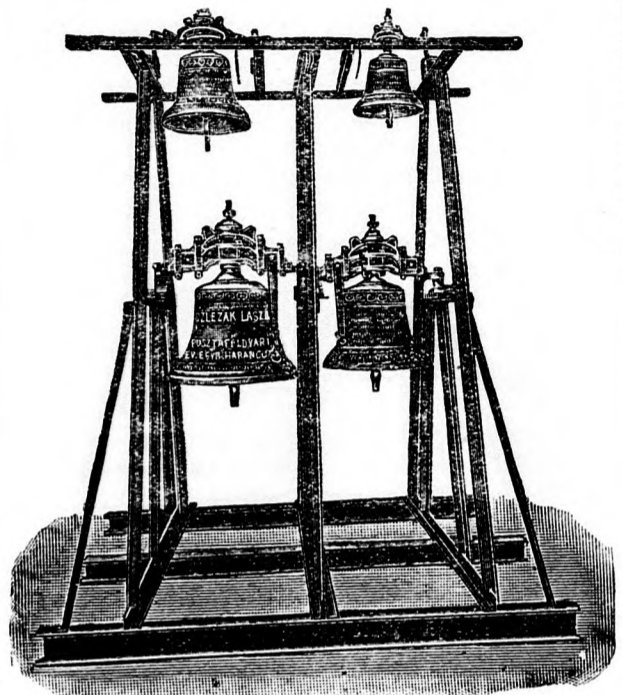
„MÉLIUSZ“

könyvkereskedésben,
Debrecen, Ferenc József-út 26.

SZLEZÁK LÁSZLÓ

harang-ércöntőde, harangfelszerelés és haranglábgyár
BUDAPEST, VI, FRANGEPÁN-UTCA 77. SZ.

(Saját házában). A nyugali pályaudvartól induló BUR vasúti „ÓR-
HAZI“ megállóhely A) B) C) D) kocsikkal. Telefon: Lipót 913-53.

Az 1900. évi párizsi világ-, 1921. és 1923. évi vas- és gépipari kiállításon aranyéremmel kitüntetve. Számos egyházi elismerőlevél és az 1925. Orsz. Kézművesipari Tárlat versenyén a m. kir. korm. díszoklevelével kitüntetve.

Tekintetes SZLEZÁK LÁSZLÓ úrnak
haranggyáros

BUDAPEST.

A békési református egyház 1924. évi augusztus hó 17-én átvette és megszállaltatta nagy templomának tornyából az Ön által készített három új harangját. Jó lelkiismerettel kinyilatkoztatom, hogy külsőképen is gyönyörűen elkészített harangjaink kifogástalan szép csengő, a nagy harang pedig messze bűgő hangjával az egész huszonháromezer lelkes egyházzal minden tagjának tetszését és meglegedését a legnagyobb mértékben megnyerte és kiérdemelte. Ennélfogva úgy a kitűnő munkáért, mint a teljesen szakszerű hangolásért nagy egyházzal nevében teljes elismerésemet és hálás köszönetemet nyilvánítom.

Békés, 1926 január 4-én. Kiváló tisztelettel
Karácson András
ref. lelkész.

FITTLERSÁNDOR

orgona és harmónium gyára
Pesterzsébet, Határ-út 20.

Készít:

**Új Orgonákat,
Orgonasípokát,**

iskolai és templomi

Harmóniumokat.

Javítások gyorsan, szak-

szerűen mérsékelt áráért

Arjegyék eskütségetés díjtalan

ALAPÍTTATOTT 1910-BEN